

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ד' החנוכה תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וועין - גליון אלף ת"ב

שכאשר הדליקו שמן פסול, ההדלקה מפקיע הפסול מהן, ונעשו כשרים ע"ש. ואם כן גם אם הדליקו שמן שנפסל ביוצא, חסר קיום המצוה רק ברגע ההדלקה, אבל אחר זה נפקע פסולם, והוי שמן כשר למנורה. ומעתה כיון שאין איסור להניח במנורה ולהדליק שמן שנפסל ביוצא, שפיר הדליקו אותה, שלא עשו בזה שום איסור, ורגע אחר שמשלה בהן האור, חזרו לכשרותן, ושפיר קיימו מצות ההדלקה.

*

אמנם אכתי תקשה, דהא בשעה שמדליק היה השמן פסול, אלא אחר שאחו בו האור הוכשר השמן, וכיון שהדלקה עושה מצוה, הרי הדלקתו בפסול. ויתכן לומר דזה יהא תלוי במימרא אחרת של רבי יוחנן, דאיתא בגמרא (בבא קמא כב.) רבי יוחנן אמר אש משום חציו, וריש לקיש אמר אש משום ממונו. וביאורו, כי התורה חייבה בנוקי אש, כי תצא אש ומצאה קוצים וגו' שלם ישלם המבעיר את הבערה (שמות כב-ה), רבי יוחנן סובר אש משום חציו, שהתורה החשיבה את המדליק כאילו הוא עושה הנוק בעצמו בידיים, ודומה לוורק חץ ומויק חבירו. וריש לקיש סובר אש משום ממונו, שהתורה חייבה את המדליק לפי שהאש שהדליק נעשה כממונו שהויק, ואינו דומה לוורק חץ, שהחץ הולך מכחו של האדם, והאש הולכת לא מכחו ע"ש. ומבואר באבני נזר (שם) דלמאן דאמר אש משום חציו, המדליק המנורה, נחשב כמדליק והולך כל זמן שדולק, מה שאין כן למאן דאמר אש משום ממונו, אחר שהדליק נגמר מעשה האדם, ומעשה המצוה היא ההדלקה לבד, דמה שדולק אחר כך אין זה מכוחו.

ובספר ויחי יוסף (לחנוכה סימן כו וסימן ל) מבאר דלפי זה הא דאמרינן בנר חנוכה, דאי הדלקה עושה מצוה, הדלקה במקומה בעינן (שבת כב.), אזלי כריש לקיש דאש משום ממונו, דכלה כח האדם אחר ההדלקה, אבל לרבי יוחנן דאש משום חציו, נחשב כאילו הולך ומדליק כל זמן שדולק, אם כן בשעת הנחתו במקומו נחשב כאילו המדליק מדליקו אז. והא דהדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא, הטעם שהרואה אומר לצורכו הוא דאדלקה ע"כ.

ולכן לענינינו גם אי היה פסול יוצא על הפך שמן, מותר היה להדליקו בפסול, ורגע אחר שמשלה בו האור הוכשר השמן, וכיון דאש משום חציו, נחשב כאילו המדליק הדליקו אז בהכשר, ושפיר יצאו מצות הדלקת הנרות בשמן זו.

*

אך יש לדון בזה עוד, ושורש הדברים הם בשו"ת שאילת דוד (א"ח סימן ג אות ב) בקוצר דברים, וזה לשונו, ואנכי כבר העירותי דקדושת הקרקע מהמקדש אם נתחללה על ידי הכובשים או לא, תלוי בהמחלוקת אם קדושת המקדש נתבטלה, וקדושה ראשונה שלה לא קידשה לעתיד לבוא, או אם נתקדשה גם לעתיד לבוא ולא נתבטלה ע"כ. וביאורו דאיתא במשנה (עדיית ח-ה) אמר רבי יהושע שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי

דבר אל אהרן ואמרת אליו, בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח-ב). וצריך ביאור דמתחלה אמר הנר"ת חסר, ושוב אמר הנר"ת מלא. - וברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (תנחומא ה) ע"כ. וברמב"ן הביא סיום דברי המדרש שם, לגדולה מוזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבת המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו. והנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו, אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו ע"כ. אם כן נרמזו מצות נר חנוכה בתחלת הציווי של הדלקת המנורה, בהעלותך את הנרות. וברש"י פירש בהעלותך, על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא.) ע"כ. וצריך ביאור למה דייקא כאן נרמז לו, שלא יסלק ידו מההדלקה עד שתהא השלהבת עולה מאליה.

ובנוסף התפלה (על הנסים) אומרים, ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך. ויש להבין אריכות הלשון שפינו היכל וטיהרו המקדש. ומה גם שאין זה מחלק הנס של הנרות.

*

הנה דברנו ביום ראשון, במה דאמרו (עבודה זרה נב:) ששקצו היוונים את המזבח לעבודה זרה, ואף על גב דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כיון דבאו בה פריצים וחללוהו, יצא המזבח לחולין, וקניניהו מהפקר, ושפיר נאסרו. ודעת הרמב"ן (במלחמות שם) דגם בית הבחירה עצמו יצא מקדושתו משבאו בה הפריצים ע"ש. ולפי זה הקשו, כיון דהמקדש יצא מקדושתו, הרי הפך שמן טהור שנתקדש, דהא אין מביאין חולין לעזרה ולהיכל, נפסל ביוצא, ואיך הוכשר להדלקה.

ונראה דהנה יש לדון אי יש איסור להדליק בהמנורה שמן פסול, שלא לשם מצוה, דגם אם אין יוצאין מצות הדלקת הנרות בפסולי קדשים, מכל מקום אכתי יש לומר דהמדליק בהן לא עושה איסור, אלא שלא יצא מצות הדלקת המנורה. דגם בקרבנות הפסולים, כגון פיגול נותר וטמא, כתוב במקדש דוד (סימן טו) דהלאוין בתורה הם רק על אכילתן, אבל באיסור הקרבת פסולים לגבי מזבח לא מצינו אזהרתן מפורש, ונדחק למצוא איסור להקרבתם ע"ש. ואם כן בהמנורה, גם אי נימא שאי אפשר לקיים מצות הדלקה בפסולים, אין איסור בהדלקתן. ואי נימא כן, אז רשאים להדליק הנרות בשמן פסול, אלא שאין בזה קיום מצות הדלקת המנורה.

והנה אמרו (ובחים מג) דסבירא ליה לרבי יוחנן, דכל פסולי מזבח שהעלן על גבי המזבח, ומשלה בהן האור, פקע איסורן מהן ע"ש. ומבואר באבני נזר (א"ח סימן תקב) דכמו כן הוא במנורה,

קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה, שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ע"כ. וכן פסק רבי יוחנן (ובחים קי) דהמעלה בחוץ בומן הזה חייב על העלאת חוץ, דקדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא.

ומעתה אם אחר שנחרב הבית אכתי לא נתחלל קדושת קרקע המקדש, ולא יצאה לחולין, אם כן מכל שכן כאשר רק באו פריצים אין בידם לסלק קדושת הקרקע מקדושתה. ועל כרחך צריך לומר דהרמב"ן במלחמות שם אויל למאן דאמר דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבוא, ועל כן רק כאשר הבית במקומה ברשות ישראל אי קדושתה עליה, אבל כאשר באו בה פריצים נתחלל קדושתה. נומה נראה דהרמב"ן לא סבירא ליה כדעת הרמב"ם (ה' בית הבחירה יג) ובפירוש המשניות (עדות שם) דרק בקדושת ארץ ישראל יש בו מחלוקת אי קידשה לעתיד לבוא, אבל במקדש בלבד הכל מודים בו ע"ש. דאם כן לא יתכן שכאשר באו פריצים וחללה תסתלק קדושת המקדש, רק אי נימא דיש מאן דאמר דלא קדשה לעתיד לבוא, ואליביה העלה דגם כאשר באו בה פריצים נתחלל קדושתה. ולפי זה לרבי יוחנן דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לא נפסל שמן הפך ביוצא, כי עצם המקדש לא נתחלל, רק כלי המקדש, ואין כאן פסול יוצא.

*

ומעתה אתי שפיר מה שהדליקו בפך השמן טהור, ולא חשוו משום פסול יוצא, כי עצם קדושת המקדש לא יצא לחולין כאשר באו בה פריצים, ואין כאן פסול יוצא כלל. ולזה הדגישו, ואחר כך באו בניך לבדו ביתך, ופינו את היכלך וטהרו את 'מקדשך', שהמקדש נשאר בקדושתו, ולא הוצרכו לקדשה מחדש, אלא רק פינו וטהרו את מקדשך, כי קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ולא תוכל להתבטל, ונשאר המקדש בקדושתה. וגם המלחמות לא כתב כן רק למאן דאמר דלא קדשה לעתיד לבוא, אבל כיון דקיימא לן דקדשה לעתיד לבוא, לא נתחלל קדושת המקדש.

אך גם אי נימא דהיה פסול יוצא על שמן הפך שמצאו, מכל מקום שפיר הדליקו בה, כי גם אם לא יוצאין בזה מצות הדלקת המנורה, מכל מקום אין איסור על הדלקתה. ותיכף שהדליקה ומשלה בו האור, הוסר פיסולה, ונעשה שמן כשר. והגם שההדלקה היה בפסול, לא איכפת לן בזה, כי קיימא לן אשו משום חציו, והוי כמדליק בעצמו כל הזמן, ושפיר נתקיים מצות ההדלקה.

אמנם לפי זה היו יכולים להדליק גם בשמן טמא, ואחר שמשלה האור יטהר השמן, ולא הוצרכו לפך שמן טהור שיש גם עליה פסול יוצא. ועל זה אמר, כי כאשר נכנסו ישראל למקדש, 'פינו את היכלך וטהרו את מקדשך', והוציאו משם כל הדברים הטמאים, וגם השמנים טמאים, כדי לטהר את המקום. ואם יוצרכו להדליק שמן טמא, יש להכניס טומאה מחדש למקדש, שיש איסור להכניס למקדש גם ראשון לטומאה (רמב"ם ה' ביאת מקדש ג-ד), על כן הדליקו בפך שמן טהור שמצאו, ולא חשו לפסול של יוצא, כי שפיר הוכשר להדלקה, כפי מה שנתבאר לעיל.

ולפיין זה לנו שלשה דינים מרבי יוחנן הנוגע לנס חנוכה, חדא, דפסולי מזבח שמשלה בהן האור פקע איסורן. שנית, דאשו משום חציו, ונחשב כמדליק כל שעה. שלישית, דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, ולא יצא המקדש לחולין. ויש לשלב לזה מאמרים (שבת כא) דאביי לא קיבלה משמיה דרבי ירמיה, עד שאמרוה משמיה דרבי יוחנן, ואין כאן מקומו].

*

ויש להוסיף עוד, דהנה מצות הדלקת המנורה היא, להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. וכנראה שאין זה עיכוב בקיום המצוה, אלא מצותה לכתחלה, שלא יסלק ידו מהנר עד שתהא השלהבת עולה מאליה, אבל עצם קיום המצוה התקיימה כבר בתחלת הדלקתה. ואם כן גם אם תחלת ההדלקה היתה בשמן פסול, הרי ברגע שאחו בו האור, קיים מצותה, וכבר נטהר ונפקע הפסול שלה, וכאשר הוא עומד ומדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה, הרי הוא ממשיך להדליק כבר שמן כשר. ולכן גם למאן דאמר אשו משום ממונו, ומה שדולק מעצמו לא נחשב פעולתו, אבל כל זמן שלא סילק ידיו מהנר, בודאי שהכל הוי מצד פעולתו, ושפיר נחשב כמי שמדליק השמן הנשאר בהכשר.

ובזה יש עוד טעם לשבח, על מה שכתוב בתשובת מהר"י ברונא (סימן לט) דבנר חנוכה לא יסלק ידו אחר הברכה, עד אשר ידליק רוב הפתילה היוצא מן השמן ע"כ. והיינו לעשות זכר כמו הדלקת המנורה במקדש, שלא סילק ידו עד שהשלהבת עולה מאליה. ולפי מה שנתבאר, הרי בהדלקת הנרות בשעת הנס, הרי היה צריך הכהן להעמיד ידו על הנר גם אחר שהדולק קצת, כי היה על הפך פסול יוצא, ובתחלת ההדלקה הוכשרה השמן, ועדיין לא סילק ידיו, כדי שיקיים מצות הדלקה אחר שכבר הוכשר השמן, על כן עושים גם בזה זכר להנס, שלא יסלק ידו תיכף אחר הברכה.

ויתכן לומר שמהאי טעמא באה המצוה, שלא יסלק ידו עד שהשלהבת תעלה מאליה, שאם יתרמי איזה פסול בהשמן, דוגמת שהיה אז בשעת הנס, ויהא בהשמן פסול של טומאה ויוצא וכדומה, לא יחסר קיום המצוה בבית ה', שבתחלת ההדלקה יפקע האיסור מהשמן, והוא לא יסלק ידו עדיין, ועומד ומוסיף להדליק גם אחר שהוכשר כבר.

והנה אהרן חלשה דעתו שלא היה בחנוכת המזבח, ואמר לו ה' שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ושלך קיימת לעולם. וכמו שביאר הרמב"ן שרימו לו שתהא נמשך מצוה זו לעולם על ידי נס של חנוכה. ואז תהא הכשר השמן במה שיהא עומד ומדליק, ולא מסלק ידו אחר ההדלקה, עד שהשלהבת עולה מאליה, וכמו שנתבאר. ועל זה רימו כאן בהעלותך את הנרות, חסר, כאשר יבוא זמן שיחסר מצוה זו על ידי ביטול היוונים, ויזמין ה' פך שמן טהור. אך עדיין תהא עלה פסול יוצא, אז תהיה לך תועלת מהוספת מצוה זו, שלא יסלק ידו עד שתהא השלהבת עולה מאליה, שיוכל על ידי זה להדליק שמן שהוכשר רק בהתחלת ההדלקה, ותהא ההדלקה בהכשר.

*

ונסיים בדבר אגדה, בגמרא (שבת כב) אסור להרצות [למנות] מעות כנגד נר חנוכה וכו', שלא יהו מצות בזויות עליו ע"כ. ונראה דהנה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט), ובגמרא (עירובין כב) מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם (דברים ז-יא), היום לעשותם, למחר לקבל שכרם ע"ש. אמנם אמרו חז"ל (בבא קמא ט) הידור מצוה עד שליש במצוה [שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות, ואחד הדור מחבירו, יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור] וכו'. בכמרבא אמרי משמיה דרבי זירא, עד שליש משלו [דהיינו אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה, משלו הוא, שאינו נפרע לו בחייו, כדאמרינן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם], מכאן ואילך [מה שיוסיף בהידור יותר על שליש] משל הקב"ה [יפרע לו הקב"ה בחייו] ע"כ.

והנה מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך ע"ש. ואם כן המהדר במצות הדלקת הנרות, הוא מוסיף על המצוה הרבה יותר משליש. דחייב הדלקת הנרות הוי רק שמונה נרות על כל ימי חנוכה, והמהדרין מן המהדרין מדליק שלשים ושש נרות, ואם כן מוסיף כ"ח נרות יותר, שזה יותר מעשרה פעמים שליש במצוה, ומגיע לו שכר מצוה בהאי עלמא, כי משליש ואילך היא משל הקב"ה. וכיון שכמעט אין לך אף אחד מישראל שאינו מהמהדרין מן המהדרין, הרי מגיע לכל אחד ואחד מישראל שכר על מצוה זו בהאי עלמא.

עם כל זה ישראל קדושים אין מקיימים המצוה בהידור כדי שיגיע להם שכרם בהאי עלמא, אלא כדי לעשות נחת רוח לקונם, שזה חשוב להם הרבה יותר מהשכר מצוה, ואין מרוצים לקיים מצות ה' בשביל השכר, כי יפה להם שעה אחת במעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא (אבות ד-יז), ומכל שכן שיפה להם קיום המצוה בעצם, הרבה יותר משכר עולם הזה, עולם עובר.

ועל זה רמזו, אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, להעלות על הדעת, שבמצוה זו יש מקום להגיע לעושר וכבוד בקיום המצוה בהידור, שעל זה יש שכר גם בהאי עלמא. והוא כדי שלא יהו מצות בזויות עליו, להחליף עולם עומד בעולם עובר, לעשות מצות ה' עבור פרוטות תענוגי עולם הזה, אלא שכר מצוה מצוה (אבות ד-ג), שעצם הזכות של קיום המצוה, היא עצמה שכרם, ויפה להם שעה קיום מצות ה' מכל חללי דעלמא. ■